

УДК 339.7

OFFSHORIZATION AS A KEY MECHANISM OF SHADOW BUSINESS OPERATIONS**ОФШОРИЗАЦІЯ ЯК КЛЮЧОВИЙ МЕХАНІЗМ ТІНЬОВИХ БІЗНЕС-ОПЕРАЦІЙ****Chernytska T.V. / Черницька Т.В.***PhD, Associate Professor / к.е.н., доц.*

ORCID: 0000-0003-2660-5529

Kharlov V.V. / Харлов В.В.*postgraduate student / аспірант*

ORCID: 0009-0000-7131-5833

*Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman,**Kyiv, Peremogy av., 54/1, 03057**Київський національний економічний університет**імені Вадима Гетьмана, Київ, пр. Перемоги, 54/1, 03057*

Анотація. В роботі розглядається процес офшоризації глобальних потоків капіталу як ключовий механізм здійснення тіньових бізнес-операцій. Авторами розкрито сутність і еволюцію поняття «офшорний бізнес». Важливими результатами дослідження є встановлення суперечностей функціонування офшорних центрів у контексті міжнародної економічної безпеки. Значну увагу в статті приділено аналізу світових офшорних центрів як механізмів мінімізації бізнесу, а також здійснено бенчмаркінг міжнародних офшорів.

Ключові слова: офшоризація, офшоринг, світові офшорні центри, тіньова економіка, міжнародна економічна безпека, бізнес-операції, відтік капіталу.

Вступ.

Діловий світ, як і інші сфери буття, стрімко розвивається та поповнюється інноваційними методами та засобами нарощення статків за рахунок розмивання податкової бази, виведення бізнесу «в тінь», вивозу капіталу до офшорів тощо. Фінансові кризи циклічно послаблюють глобальну економіку, а боргові зобов'язання ряду країн давно перевищили позначку в мільярд доларів. У такому процесі підприємці та потенційні інвестори провідних світових держав перебувають у постійному пошуку механізмів оптимізації витрат і зменшення існуючого податкового навантаження, зокрема через офшорні зони.

Актуалізація для бізнесу питання тіньових операцій спричинила розвиток офшорних центрів практично на кожному континенті. Офшорний бізнес значно впливає як на країни, що розвиваються, так і на розвинуті, оскільки іноземних інвестицій недостатньо, і, як наслідок, їх недостатньо для покриття сукупних витрат країн. У свою чергу, спеціалізовані міжнародні організації прагнуть стримувати розвиток офшоризації світової економіки як механізму тіньових бізнес-операцій. Наразі, зростання рівня офшоризації економіки призводить до збільшення податкової асиметрії, відтоку капіталів і створює низку загроз для економічної безпеки як окремих держав, так і глобальної економіки. Офшоризація є справжнім феноменом сучасної глобальної економіки, що обґрунтовує актуальність теми даного дослідження.

Вивченням питання розвитку офшоризації та офшорних центрів займаються як вітчизняні, так і зарубіжні науковці, серед них: Фергюсон Н., Генрі Дж. С., Палан Р., Мерфі Р., Семат-Бонічі Т., Вакурун А., Юан Н., Ліу М.,

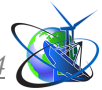
Янг Б., Янг М., Зороме А., Артеменко Л., Пічугіна М., Бак В., Бевза Д., Бельсон Я. М., Ливанцев К., Коротун Б., Карлін М., Івашко О., Катрушин Б., Луцишин З., Мехтієв Е., Мороховець І., Загоруйко В., Смирнов Є., Столярчук Я., Черленяк І. та ін. Разом з тим, варто відзначити, що недостатньо дослідженим лишається питання розробки ефективних методів деофшоризації економіки з метою мінімізації її тіньового сектору.

Мета даної роботи – на основі комплексного дослідження офшоризації світової економіки як механізму тіньових бізнес-операцій визначити проблеми деофшоризації у системі міжнародної економічної безпеки.

Основний текст. Офшор – поняття як юридичне, так і, швидше, економіко-географічне. Фактично офшор (off-shore) – це фінансовий центр, який залучає капітал шляхом надання податкових та інших пільг нерезидентам країни, які зареєстрували бізнес на території офшору. Як правило, це образне позначення території або об'єкта на ній, що належать іншій державі та ведуть свою господарську діяльність за межами країни реєстрації. За експертними оцінками, в сучасному світі лише 35-40 країн є спеціалізованими офшорними юрисдикціями, частка яких в світовому ВВП невелика і трохи перевищує 1%. Однак більше половини міжнародних фінансових операцій проводиться через ці зони (в США близько 40% переказів коштів на користь нерезидентів спрямовується саме в офшори) [1]. За дослідженням Джеймса С. Генрі, понад 20% багатства світу залишається неоподаткованим завдяки офшорам, що має негативний ефект на добробут держав [2]. В інших джерелах оцінки об'ємів грошей в офшорних центрах сягають навіть 60%. Пропускна здатність окремих територій, наприклад, Кайманових островів може сягати 1,7 трлн дол. США, що більше, ніж вартість активів банківських систем деяких країн, що входять до G7. Використання механізмів офшору докорінно змінює структуру глобальних фінансових потоків та безпосередньо впливає на глобальний рух капіталів.

Цілі створення офшорних компаній можуть бути зовсім різними. У деяких випадках офшор виступає як інструментарій оптимізації оподаткування материнської компанії; іноді це призводить до несплати податків і, відповідно, несанкціонованого виведення нелегального капіталу із країни-донора. Офшор може страхувати капітал від змін валютного та податкового законодавства, політичної та економічної нестабільності країни базування. Також офшорні компанії є ефективним засобом легалізації незаконно отриманих коштів за допомогою складної системи зовнішньоекономічних операцій. Так чи інакше, офшор найчастіше виступає як спосіб приховування, збереження та примноження грошових надходжень поза територією країни. Крім цього, офшорні компанії виконують роль посередника у міжнародному бізнесі або виступають як допоміжний підрозділ для основної компанії-резидента. У такому разі вони просто акумулюють прибуток на своїх рахунках, при проходженні через них оборотних коштів.

Отже, офшорна компанія – це термін, який визначає організаційно-юридичний статус компанії, що гарантує їй граничне зниження податкових відрахувань, фінансову таємність і конфіденційність дій. Розглянемо переваги та недоліки офшорного бізнесу (таблиця 1).

Таблиця 1 – Переваги та недоліки офшорного бізнесу з боку приватної компанії

Переваги	Недоліки
1.Сприяння розвитку фінансових ринків 2.Сприяння економічного розвитку країн офшорної зони, шляхом залучення міжнародних інвестицій 3.Мінімізація податкових відрахувань 4.Підвищення конкурентоспроможності компаній за рахунок використання гнучких стратегій розвитку. 5.Розширення доступу до кредитів 6.Збільшення обороту фінансових активів у міжнародному масштабі 7.Стабільне фінансове поле 8.Захист від рейдерських атак	1.Відтік капіталу з країни, де компанія веде свою діяльність 2.Неналежне ведення бухгалтерського обліку та іншої документації 3.Скорочення робочих місць в країнах-донорах 4.Погіршення соціального та економічного життя в країнах-донорах 5.Сприяння розвитку «тіньової економіки» 6.Недобросовісна податкова конкуренція та відповідно ухилення від оподаткування

Джерело: складено авторами.

Офшорний бізнес є ключовим для багатьох малих держав, саме він є основою, наприклад, економіки Вануату, Самоа, Маршаллових островів, Домініки. Зазвичай у держав, які мають офшорні зони, відсутні всілякі військові витрати, а бюрократичний апарат зведений до мінімуму. Саме завдяки цьому вони мають можливість ведення пільгової політики у сфері оподаткування щодо нерезидентів. У цьому джерела їх доходів дуже обмежені. В основному, їх доходами є податки з місцевого бізнесу (найчастіше туристичного), а також експорт продуктів сільського господарства та корисних копалин. Тому кошти від реєстрації офшорних фірм, щорічні податкові відрахування чинних організацій та підприємств, щорічна оплата ліцензій формують близько 80% доходу таких країн. Завдяки режиму офшорної юрисдикції у цих державах зростає зайнятість населення та кваліфікація робочої сили, виникає тенденція до інтенсивнішого припливу іноземних інвестицій.

Одним з найбільш яскравих прикладів світових офшорних центрів є Кайманові острови, де, за офіційними даними, зареєстровано приблизно 80 тис. компаній, включно з приватними фондами понад 3/4 хедж-фондів світу, банки, інвестиційні компанії, великі авіаційні компанії. Більшість передових транснаціональних корпорацій володіють філіями або дочірніми компаніями на Кайманових островах: Coca-Cola, Procter&Gamble, GeneralMotors, Intel, FedEx, Sprint і інші. Тут зареєстровано 47 з 50 найбільших банків світу з відомими брендами, в тому числі BankofAmerica, DeutscheBank, DresdnerBank, UniCreditBank, що здійснюють банківську і трастову діяльність. На островах, за підрахунками фахівців, сконцентровані активи на суму понад 1,9 трлн доларів, що в 4 рази перевищує активи, накопичені в банках Нью-Йорка.

Британські Віргінські острови також є одним з найбільших офшорних центрів, де зареєстровано понад 700 тис., або близько 40% всіх офшорних компаній. Вищенаведений аналіз елементів дозволяє визначити офшоризацію світової економіки як сукупність процесів збільшення чисельності економічних

факторів, які використовують офшорні і спаринг-офшорні юрисдикції з метою оптимізації міжнародного економічного співробітництва і досягнення найбільш сприятливих умов ведення бізнесу, а також посилення їх впливу на розвиток світової економіки шляхом нетранспарентного переміщення капіталу через державні кордони.

Роль офшорних зон у розвитку світової економіки є вкрай суперечливою і може розглядатися як з позиції тих країн, які активно проводять політику деофшоризації, так і з позиції країн, які і є цими офшорами. При цьому роль офшорних зон у світовій економіці цілком істотна: через них проводиться 6-8% загальносвітового багатства щорічно [3].

Головною проблемою внутрішньої економіки країни є відтік капіталу як механізм тінізації бізнесу. Це згубно позначається не тільки на ринку, але і на світовій економіці. В основному всі кошти, вивезені з країни, або розкидаються по різних банківських рахунках, або ввозяться в офшорні зони, що і переслідує ціль ускладнити відстеження потоку грошових коштів. Різноманітність систем, використовуваних у фінансових спекуляціях, велика кількість компаній різних типів в ланцюжку створення вартості і конфіденційність у зовнішній торгівлі не дозволяють точно розрахувати вартість нелегально вивезеного капіталу, але необроблені дані свідчать про важливість офшорного бізнесу в сучасній міжнародній торгівлі і зовнішньоекономічних операціях.

На даний момент в світі діють близько 60-65 країн, які є спеціалізованими офшорними юрисдикціями. Їх частка в світовому ВВП відносно невелика – 6,99%, а за мінусом промислового виробництва і сільського господарства, які не можуть ставитися до офшорного сектору, вона знижується до 6,54%. При цьому, близько 25% світового капіталу і до 60% фінансових потоків в світі проходять саме через офшорні зони. Китай, Гонконг та США входять до списку п'яти найбільших країн-реципієнтів і країн-інвесторів 2020 р. Виходячи з даних звіту UNCTAD [4], США на сучасному етапі є одним з найбільших реципієнтів, обсяг інвестиційних угод яких склав 156 млрд дол. За ними йде Китай (149 млрд дол.) і Гонконг (119 млрд дол.), який є однією з найбільших офшорних зон в світі. Найбільшою країною-інвестором в 2020 році виступив Китай, який направив 133 млрд дол. інвестицій за кордон.

Аналіз специфіки діяльності світових офшорів дозволив виокремити їх за спеціалізацією (таблиця 2). Найпопулярнішими центрами, що реєструються в таких юрисдикціях, є трасти і цільові компанії, які використовуються при проведенні транскордонної сек'юритизації. На підтвердження цього факту можна навести дані Ради з фінансової стабільності (Financial Stability Board), які вказують на те, що тіньові банки Європи, США і Великобританії разом в 2013 році володіли активами на суму 34300 млрд дол. США або 80% світових небанківських активів в порівнянні з 53% банківських систем зазначених територій [5].

З одного боку, офшоринг сприяє активізації міжнародних грошових потоків, диверсифікації інвестицій, зростанню фінансових ринків. Ще однією перевагою є зниження загальносвітового податкового тягаря, створення конкуренції. Також офшори забезпечують захист права власності, сприяють

процвітання самих офшорів, нарощенню конкурентоспроможності ТНК і звільненню фінансових коштів для розвитку та досліджень, що є основною причиною використання офшорних юрисдикцій.

Таблиця 2 – Найвідоміші офшорні фінансові центри

№	ФОЦ	Характеристика
1	Віргінські острови (колонія Британії)	Лідер за кількістю зареєстрованих офшорних компаній
2	Бермудські острови	Лідер з реєстрації страхових компаній і морських судів
3	Сейшельські острови	Найнижча вартість утримання інкорпорації
4	Сінгапур	Міжнародний хаб для хеджевих фондів
5	Беліз	Славиться найпростішою юрисдикцією
6	Маврикій	Лідер за кількістю інвестиційних фондів азіатських і африканських компаній
7	Джерсі	Найбільш «зарегульований» фінансовий центр
8	Багамські острови	Мають найбільшу кількість зареєстрованих судів. До отримання незалежності в 70-х рр. вважалися найпопулярнішим офшорним центром

Джерело: розроблено авторами на основі [4].

Однак дослідження показує, що є і негативні сторони використання офшорів, адже вони є базою для недобросовісної податкової конкуренції, що віднімає податкові надходження у офшорних країнах, а також створює несправедливі переваги для організацій, що використовують офшорні схеми ведення бізнесу. Також офшори, є сприятливим фактором розвитку і підтримки тіньової економіки. Знижується рівень зайнятості в офшорах, що сприяє зростанню соціальної напруженості.

Аналіз впливу податкової конкуренції на світову економіку в цілому дає підстави стверджувати, що у довгостроковій перспективі вона може бути вигідна, так як корпорації менше приховують свої прибутки, усвідомлюючи, що відсоток відрахувань низький. У результаті звільнені від податкового тягара кошти спрямовуються на розвиток бізнесу, що в сучасних умовах все частіше означає проведення досліджень і створення нових розробок, у підсумку приводячи до стимулювання економічного зростання. Ми визнаємо, така конкуренція може розглядатися як несправедлива, що спотворює інвестиційні рішення. Однак, стаючи загальною практикою, створення офшорів у кінцевому рахунку буде призводити до врівноваження, в разі якщо держави будуть своєчасно реагувати на зміни конкурентного середовища у сфері офшорингу.

Якщо говорити про особливості офшорної конкурентоспроможності оподаткування в сучасних умовах, то в цьому контексті національні уряди, знаходяться під подвійним тиском щодо структури податкової системи: вони конкурують за іноземні інвестиції, а також за оподатковувані бази. Високий рівень мобільності капіталу означає зниження обмежень для вирішення інвесторів про місце знаходження інвестицій. Беручи до уваги, що інвестори прагнуть отримати максимально можливий після оподаткування капітал, місця, що обіцяють низькі податкові ставки на прибуток на капітал, мають конкурентну перевагу. Навпаки, можна очікувати, що високі ефективні

податкові ставки знизять привабливість держави для корпорацій.

В таблиці 3 наведено провідні країни світу в галузі офшорних бізнес-послуг у 2021 р. за різними напрямками, а саме: фінансова привабливість, навички людей та доступність людського капіталу, бізнес-середовище та цифровий резонанс.

Таблиця 3 – Країни-лідери у сфері офшорних бізнес-послуг у світі у 2021 році

Країна	Фінансова привабливість	Навички людей	Бізнес-середовище	Цифровий резонанс
Індія	2,83	2,18	1,17	0,91
Китай	1,99	2,3	1,47	1,04
Малайзія	2,49	1,26	1,64	0,83
Індонезія	2,78	1,26	1,34	0,83
Бразилія	2,37	1,69	1,32	0,67
В'єтнам	2,77	1,2	1,4	0,68
США	0,4	2,39	2,03	1,15
Великобританія	0,85	1,93	2,08	1,11
Філіппіни	2,82	1,32	1,15	0,67
Таїланд	2,46	1,24	1,52	0,69
Мексика	2,33	1,39	1,43	0,67
Естонія	2,04	0,83	1,95	0,91
Колумбія	2,42	1,18	1,42	0,64
Польща	2,15	1,18	1,58	0,72
Єгипет	2,75	1,05	1,15	0,67
Німеччина	0,79	1,85	1,91	1,04
Португалія	1,83	1,23	1,79	0,74
Болгарія	2,52	0,77	1,64	0,66
Грузія	2,77	0,66	1,56	0,58
Латвія	2,34	0,8	1,72	0,69

Джерело: розроблено авторами за матеріалами[6].

Згідно наведених даних, завдяки своїй фінансовій привабливості та наявності навичок у персоналу, Індія була визнана найбільш привабливим місцем для офшорних ділових послуг з оцінкою 2,83 та 2,18 відповідно. Область, у якій Індія була не настільки привабливою – цифровий резонанс, оцінка якого становила 0,91. Для порівняння, США набрали 1,15 балів за цифровий резонанс. Отже, згідно викладених результатів проведеного дослідження, можна з впевненістю стверджувати, що Індія є найбільш привабливим місцем для офшорних ділових послуг, зокрема завдяки своїй фінансовій привабливості та наявності навичок у персоналу.

Щодо оптимізації ролі офшорного бізнесу, важливим є його регулювання та контроль за ним. Найважливішим інструментом регулювання офшорного бізнесу на міжнародному рівні є діяльність Групи розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF), яка розробляє заходи з формування FATF відповідно до критерію ризику були розроблені два списки держав – «чорний» і «темно-сірий», які ухиляються від застосування контрзаходів для захисту світової фінансової системи від ризиків відмивання грошей.

Висновки.

Дослідження впливу офшорів на світову економіку дало можливість виявити ряд як позитивних, так і негативних сторін, а саме: позитивним є активізація міжнародних грошових потоків, сприяння диверсифікації потоків капіталу, а також зростанню фінансових ринків, стимулювання зниження загальносвітового податкового тягара, створюючи конкуренцію, забезпечення захисту права власності та ін. Щодо негативного впливу, його можна описати такими тезами: недобросовісна податкова конкуренція, що забирає податкові надходження у офшорних країн, нестабільність світової фінансової системи, підтримка тіньової економіки, зниження рівня зайнятості в офшорах тощо.

За результатами проведеного дослідження щодо ролі та тенденцій розвитку офшорного бізнесу, було розроблено ряд шляхів оптимізації його ролі через такі інструменти, як можливість маніпулювання контрактною ціною товару, збереження конфіденційності комерційної інформації, відміна нульових ставок оподаткування, сплата податків як країнам функціонування, так і країні, в якій засновано компанію, введення спрощеної форми звітності. Необхідно відзначити особливість останніх трьох, які полягають у: зобов'язанні всіх офшорних компаній перераховувати мінімальні податки з доходів, що зменшить жорсткість контролю за відмиванням коштів через офшори; розподілі податкових відрахувань; звітуванні офшорних компаній, яке дозволить державам звіряти рівень сплачених податків за мінімальними ставками та отриманих доходів.

Можна підсумувати, що на даному етапі розвитку світової економіки в умовах глобальних викликів роль офшорів є неоціненною, при цьому, вони спричинюють і негативний вплив на неї. Офшорні компанії підлягають нагляду і контролю тільки в країні, в якій були зареєстровані. Наразі на податковій мапі налічується понад 300 одиниць пільгових юрисдикцій і зон, що представляють інтерес з точки зору податкового планування міжнародних фінансових операцій. Загальна кількість офшорних компаній досягає декількох сотень тисяч. Важливу роль офшорні зони відіграють у різноманітних схемах «перекачування» фінансових ресурсів як в легальних фінансових угодах, які потребують конфіденційності, так і в операціях, пов'язаних з кримінальною діяльністю та тіньовою економікою.

Література:

1. Свистун Л.А., Мороховець І.О Перспективи іноземного інвестування в економіку України у контексті загроз її економічній безпеці. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. Вип. № 18. С. 483–489.

2. Executive Decree. 529 of Febr. 26, 1998. Modified by Decree Law 2 of Febr. 22, 2008. *Ibid.* URL: https://www.superbancos.gob.pa/superbancos/documents/laws_regulations/laws/blaw.pdf

3. Fifty biggest global US companies stash \$1.3 trillion off shore Oxfam International, 2016. URL: <https://www.oxfam.org/en/pressroom/pressreleases/2016-04-14/fifty-biggest-global-us-companies-stash-13-trillion-offshore>

4. World Investment Report 2021. UNCTAD. URL: https://unctad.org/system/files/official-document/wir2021_en.pdf

5. Promoting Global Financial Stability: 2022 FSB Annual Report. URL: <https://www.fsb.org/2022/11/promoting-global-financial-stability-2022-fsb-annual-report/>

6. Давиденко Н.М., Войцехівська С.І. Офшоризація економіки в контексті забезпечення фінансової безпеки України. Підприємництво та інновації. 2022. (22), 67-72.

7. V.Apalkova, S.Tsyganov, T.Chernytska, N.Meshko, N.Tsyganova, Evaluating the economic and ecological effects of investment projects: a new model and its application to smartphone manufacturing in Europe. *Investment Management and Financial Innovations*. Volume 18, Issue 4. LLC «СРС “Business Perspectives», 2021. P. 252-265.

Abstract. *The article examines the process of offshoring global capital flows as a key mechanism for conducting shadow business operations. The authors reveal the essence and evolution of the concept of "offshore business". An important result of the study is the identification of contradictions in the functioning of offshore centers in the context of international economic security. The article pays considerable attention to the analysis of global offshore centers as mechanisms of business shadowing, and also provides a benchmarking of international offshore centers.*

Key words: *offshorization, offshoring, global offshore centers, shadow economy, international economic security, business operations, capital outflow.*

Стаття надіслана: 24.02.2023 р.
© Черницька Т.В., Харлов В.В.